

TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNİN YEREL KAMUOYUNA YANSIMASINA BİR ÖRNEK: TRABZON BASININDA SOVYET RUSYA VE KOMÜNİZM ALGISI (1945-1960) *

Doç. Dr. Zehra Aslan

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
ORCID: 0000-0002-3469-7569

Öz

Rusya'nın 1945 yılında Türkiye'ye 1925 anlaşmasının geçerliliğini yitirdiğine dair bir nota vermesi, 7 Haziran 1945 tarihinde yeni bir işbirliği antlaşmasının imzalanması için Türkiye'den Kars, Ardahan ve Boğazlardan imtiyaz talep etmesi ve 1946 yılında da Boğazlar konusunda yine Türkiye'ye iki sert nota vermesi ile Türk-Sovyet ilişkileri Cumhuriyet döneminin en sıkıntılı sürecine girmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak da gerek ulusal gerekse yerel basında "komünizm" ve "Sovyet Rusya" ile ilgili yayınlarda kullanılan üslup gittikçe sertleşmiştir. Trabzon'da bu dönemde yayın yapan gazetelerin haberlerinde, dış gelişmelerin ülke gündemindeki siyasi gelişmelere olumsuz etkileri bir şekilde "komünizm"le bağlantı kurularak okuyuculara aktarılmıştır. Trabzon basınının genel tutumu, Sovyet ve komünizm karşıtlığı, Amerika ve Batı taraftarlığı olmuştur. Bu bağlamda dönemin Trabzon basınının sesi olan "Halk", "Trabzon", "Yeni Yol", "Çaykara", "Demokrat Çaykara", "Doğu", "Hizmet" ve "Hakimiyet" gazetelerinden yararlanılarak hazırlanmış olan bu çalışma ile 1945-1960 arası dönemde Trabzon kamuoyundaki "Rusya" ve "komünizm" algısının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sovyet Rusya, Türkiye, Komünizm, Trabzon, Kamuoyu

*The Impact of the Turkey-Russia Relations on the Local Public Opinion:
Soviet Russia and Communism Perception of the Trabzon Media (1945-1960)*

Abstract

Soviet Russia sent a diplomatic note to Turkey in 1945 through which it expressed its intention to end the 1925 agreement. In this note, Soviet Russia demanded the territories of Kars and Ardahan, as well as a privileged status in the Bosphorus for the sake of concluding a new cooperation agreement with Turkey. In 1946, Soviet Russia sent two additional harsh diplomatic note and it repeated its previous claims. Raising internal anxiety stemming from the crisis with the Soviet Russia, a harsh and sceptical attitude towards the domestic leftist forces adopted. As a result of this, the language used by the national and local media in the issues related to the "communism" and "Soviet Russia" became tougher. The negative influence of the foreign policy developments at the agenda of Turkey in that era were covered by the newspapers operating in Trabzon in this period by establishing a negative linkage with the "communism". The general attitude of the Trabzon media became as the opposition to the Soviets and communism with an open favour of the America and West. This study aims to provide an account of the "communism" perception of the Trabzon public opinion in the period of 1945-1960 by making an analysis basing on the news published in the newspapers of "Halk", "Trabzon", "Yeni Yol", "Çaykara", "Demokrat Çaykara", "Doğu", "Hizmet" ve "Hakimiyet".

Keywords: Soviet Russia, Turkey, Communism, Trabzon, Public opinion

* Makale geliş tarihi: 25.10.2017
Makale kabul tarihi: 01.02.2018
Erken görünüm tarihi: 04.03.2019

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Yerel Kamuoyuna Yansımasına Bir Örnek: Trabzon Basınında Sovyet Rusya Ve Komünizm Algısı (1945-1960)

Giriş

Rusya'da Çarlık rejiminin yerini alan Bolşeviklerle Türkiye arasında yeni bir döneme girileceğinin işaretleri, 1918 yılının başından itibaren Brest-Litovsk Antlaşması sürecinde ve sonrasında yaşanan gelişmelerle birlikte verilmeye başlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak basması ile başlayan süreçte Bolşeviklerle ilk temas gerçekleşmiştir. Erzurum Kongresi'nde alınan bir kararla, Dr. Fuat Sabit ve Dr. Ömer Lütfi Beyler, Sivas Kongresi'nden sonra da, Enver Paşa'nın amcası Halil Paşa Moskova'ya gönderildiler. Temaslar bundan sonra da devam etmiş ve Rus Dışişleri Komiseri Çiçerin tarafından 13 Eylül 1919'da "*Türk İşçi ve Köylüsüne Çağrı*" adlı gizli antlaşmaları ve Türk topraklarındaki işgalleri eleştiren bir demeç yayınlanmıştır (Şen, 2006:7). Sovyet Hükümeti ile TBMM Hükümeti arasındaki resmi diplomatik ilişkiler ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) açılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa'nın Lenin'e çektiği ve emperyalistlere karşı birlikte hareketin teklif edildiği 26 Nisan 1920 tarihli telgrafa Çiçerin'in 2 Haziran 1920 tarihinde verdiği cevapla başlamıştır (Çolak, 2010: 50); (Aslan, 2016: 173). TBMM'nin gittikçe yerini ve otoritesini sağlamlaştırmasına neden olan iç isyanların bastırılması, işgallere karşı duruşu ve I. İnönü Savaşı'ndaki başarısının ardından, Türk-Sovyet ilişkileri daha olumlu bir seyirde ilerlemiş ve 16 Mart 1921 tarihinde Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma ile Sovyet Hükümeti, TBMM Hükümeti'ne askeri ve maddi yardımlar yapmıştır (Tuncay, 1978:131- 132).

Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin Musul meselesinde İngiltere ile yaşadığı problemler, Avrupa'da Locarno Antlaşması'nın imzalanması gibi gelişmeler Sovyetler Birliği ve Türkiye'yi birbirine daha çok yaklaştırmıştır. Bunun sonucunda da 17 Aralık 1925 günü üç madde ve üç protokolden oluşan Türk-Sovyet Saldırmazlık ve Tarafsızlık Antlaşması imzalanmıştır (Yüceer, 2016: 274-275); (Gürün, 2010: 109-118). 1932 yılında Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın da aralarında bulunduğu kalabalık bir Türk Heyetinin, Moskova'yı ziyaret etmesinin ardından 8 Mayıs 1932 tarihinde ortak

bir bildiri yayınlanmış ve bir yıl sonra da bir Rus Heyeti, Ankara'yı ziyaret etmiştir (Yüceer, 2016: 280-281). Bu olumlu gelişmelere rağmen 1934 yılında Musollini'nin Rusya ile yakınlaşma politikası ve Rus-İtalyan Saldırmazlık Paktı'nın imzalanması sonucunda Sovyetlerin, Türkiye'ye karşı tutumunda değişiklikler gözlenmiştir (Yüceer, 2016: 285). 1928 yılından itibaren Türkiye'nin Batı ittifakları sistemine yakınlaşmayı tercih etmesi, Sovyetler Birliği'nin Türkiye üzerinde etkisini güçlendirmeye yönelik politikaları, 1934 Balkan Paktı, 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi, 1937 Nyon Konferansı, iki ülke basınının birbirine karşı sert münakaşaları gibi sebepler, ilişkilerin gittikçe dostluk temelinden uzaklaşmasına neden olmuştur (Aslan, 2016:176).

1939 yılının ilk aylarından itibaren dünyada yaşanan gelişmeler, yeni ittifak arayışları Türk-Sovyet ilişkilerini derinden etkilemiştir. Rusya'nın 23 Ağustos 1939 tarihinde imzaladığı Saldırmazlık Paktı ile Almanya'ya yönelmesi, Fransa ve İngiltere ile savaş öncesi işbirliği görüşmeleri yapan ve Sovyetler Birliği'nin de bu yönde tutum takınmasını bekleyen Türkiye'de şaşkınlık yaratmıştır (Aslan, 2016:178). O güne kadar Fransa ve İngiltere ile yakınlaşmasını Sovyetler Birliği ile olan dostluğuyla bağdaştırmaya çalışan Türkiye, Rus-Alman anlaşmasının imzalanması sonucunda bir seçim yapmak durumunda kalmıştır (Ertem, 2011:253). Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile anlaşması sürecinde Sovyet Rusya gelişmelerden haberdar edilmiş ve iki ülke arasında sonuç alınamayan görüşmeler yapılmıştır (Gürün, 2010:184-185). Öte yandan Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun karşılıklı bir yardımlaşma paktı teklifi, Sovyet Hükümeti'nin özellikle Boğazlar üzerinde Türkiye'nin kabul edemeyeceği taleplerinde ısrarı ve ittifakı bunlara bağlaması sonucunda gerçekleşmemiştir (Ertem, 2011:254). Rusya'nın 1925 Tarafsızlık Antlaşması'nın teyit edilmesi yönündeki talebine, zaten yürürlükte olan bir antlaşmasının teyidini gereksiz görmesinden dolayı, Türkiye yanaşmamıştır. Bunun üzerine de Rusya, Türkiye'nin kendisine karşı düşmanca bir politika izlemeye başladığını ileri sürmüştür. 19 Ekim 1939'da Ankara'da Türk-İngiliz-Fransız karşılıklı yardımlaşma anlaşmasının imzalanmasını, kendisine karşı bir hareket olarak değerlendiren Rusya, Almanya ile pakt imzalamakta ise herhangi bir sakınca görmemiştir (Gürün, 2010: 197-214). Aslında Rusya, savaşa girene kadar Türkiye'nin tarafsız tutum izlemesinden memnundu. Fakat 22 Haziran 1941 tarihinde Almanların saldırısı üzerine Rusya savaşa dâhil olmuş ve Türkiye'nin de Almanya'ya karşı savaşa girmesini istemeye başlamıştı. Denge politikası izleyen Türkiye ise 18 Haziran 1941 tarihinde Almanya ile dostluk paktı imzalamış ve bu ülkeye 20 Nisan 1944 tarihine kadar devam edecek olan krom satışına başlamıştır. 23 Şubat 1945 tarihinde Mihver Devletlere resmen savaş ilanını etmekle birlikte savaş süresince de denge politikasını sürdürmüştür (Aslan, 2016:178).

II. Dünya Savaşı'nın sonunda Rusya'nın 19 Mart 1945 günü Türkiye'ye 1925 anlaşmasının geçerliliğini yitirdiğine dair bir nota vermesi, 7 Haziran 1945 tarihinde Türkiye ile yeni bir işbirliği antlaşmasının imzalanması için Türkiye'den Kars, Ardahan ve Boğazlardan imtiyaz talep etmesi, 8 Ağustos 1946 ve 24 Eylül 1946 tarihlerinde de Boğazlar konusunda yine Türkiye'ye sert notalar vermesi ile Türk-Sovyet ilişkileri, Cumhuriyet döneminin en sıkıntılı sürecine girmiştir. Türkiye'nin, her iki notayı da bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne aykırı olduğunu belirterek reddetmesine rağmen ülke içerisinde endişeler büyümüş ve Rusya ile yaşanan krizler iç politikada sol faaliyetlere karşı daha şüpheli ve sert bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir (Aslan, 2016: 180). Bu gelişmelere paralel olarak da gerek ulusal gerekse yerel basında "komünizm" ve "Sovyet Rusya" ile ilgili yayınlarda kullanılan üslup sertleşmiştir.

Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılında, Truman Doktrini ve Marshall Planı'ndan yararlanan Türkiye ile bu ittifaklara tepki gösteren ve 1946 yılından itibaren verdiği notalarla Türkiye'yi tehdit eden Rusya arasındaki ilişkilerde gerginlik sürmekteydi. Güvenliğini sağlamak isteyen Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktı'na (NATO) girmek için müracaatta bulunmasına, Rusya'nın reaksiyonu sert olurken Türkiye, NATO'ya müracaattaki amacının düşmanlık değil güvenlik olduğunu bildirmişti. Nihayet Türkiye, Kore'ye asker göndermesinin mükâfatı olarak 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'nun bir üyesi olmuştur. İki ülke arasındaki ilişkiler böylece yeniden geleneksel düşmanlık politikası üzerine şekillenmişken 5 Mart 1953 tarihinde Stalin'in ölümü ile Rusya, 30 Mayıs 1953 günü Türkiye ile ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik bir bildiri yayınlamıştır. Türkiye ise bu notaya 18 Temmuz 1953 tarihinde yanıt vermekle birlikte ABD ve batı yanlısı çizgisini sürdürmüştür (Aslan, 2016: 180).

Türk-Rus ilişkilerinin gelişimine ve hükümetlerin takip ettikleri politikalara bağlı olarak, Türkiye'de 1945 yılından itibaren "Sovyet Rusya" ve temsil ettiği ideoloji "komünizm", büyük bir tehdit olarak görülmüştür. Yurt içindeki sol hareketlere, Tan matbaası olayında olduğu gibi sol görüşlü yayınlara ve aydınlara karşı, gittikçe sertleşen tavizsiz bir tutum izlenmiştir. Bu tutumun yansımaları, en çok basın üzerinde görülmüştür. Bu bağlamda geçmişten gelen bir birikimi ile oldukça canlı bir basın-yayın hayatı olan Trabzon'da yayınlanan gazetelerdeki haberler, Türkiye'de iktidarın ve genel olarak da toplumun, Sovyet Rusya'ya, komünizme ve sol faaliyetlere bakış açısının bir yansımasıdır. Trabzon basınında dış gelişmelerin ülke gündemindeki siyasi gelişmelere olumsuz etkileri, bir şekilde "komünizm"le bağlantı kurularak okuyuculara aktarılmıştır. Farklı siyasi çizgilerde olsalar dahi Trabzon kamuoyunun sesi olan bu yayınların, komünizm ve sol faaliyetlere karşı ortak bir bakış açısı oluşturdukları söylenebilir. Bu noktada CHP döneminde iktidar yanlısı "Halk", "Yeni Yol", "Trabzon" ve DP döneminde, Trabzon basınında aralarında sürekli bir

gerginliğin olduğu muhalif kanadın temsilcisi "Halk" ile başta "Doğu" olmak üzere "Hakimiyet", "Hizmet", "Çaykara", "Demokrat Çaykara" ve "Yeniyol" gazetelerinin, sol ve komünizme bakış açıları arasında temelde bir farklılık görülmemiştir. Trabzon'da bu dönemde yayınlanan gazetelerin yayın anlayışı ve konuya bakışı, yerel bağlamda olmakla birlikte, dönemin ruhunu ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

1. 1945-14 Mayıs 1950 Dönemi

II. Dünya Savaşı döneminde Rusya ile yaşanan ve aşılamayan problemler, Türkiye'de sosyalist faaliyetlerin "büyük tehdit" olarak algılanması sonucunu ortaya çıkartmıştı. Bu anlayışın basına yansımaları ise kaçınılmaz olmuştur. Savaş sırasında genellikle Sovyetler Birliği'nin savaştaki ilerleyişi ile ilgili bilgilere yer verilen Trabzon basınında, savaş sonrası gerginleşen ilişkilerle birlikte Rusya ve komünizme karşı adeta ortak bir cephe oluşturulmuştur. Bu bağlamda 13 Temmuz 1946 tarihli Trabzon gazetesinde "*Sovyetlerin Orta Şarktaki Siyasetleri*" başlığı altında yapılan değerlendirmede, Sovyetlerin amacının Türkiye'yi yalnız bırakmak olduğuna şöyle dikkat çekilmiştir: "*Boğazları kontrol edecek bir rejimin tesisi ve Türkiye'nin güneyini ihata eden komşu Arap hükümetlerini dost edinmek ve batı büyük devletlerine dost olmak ve biricik Türkiye'yi yalnız bırakmaktır. Ve emellerini sonradan tahakkuk ettirmektir...*". Gazetenin haberinde Londra Üniversitesinde meşhur işçi sayılabili olarak tanıttığı Pric'in Rusya'nın Arap birliğine karşı dostluğunun hakiki iç yüzünün fırsatçı bir politika olarak nitelediği sözlerine yer verilmiştir. Yazının sonunda da Türkiye'nin Milli Şef'e bağlı kalmakla durumunu sağlamlaştıracağına vurgu yapılarak aleyhte propagandalara kulak verilmemesi uyarısında bulunulmuştur: "*Biz daima kendi kendimizi dinlemekle hükümete ve bizi her badireden kurtaran milli şefe bağlı kalmakla durumumuzu çok sağlam bir halde devam ettiririz. Hariç propagandalara katıyen kulak vermeyelim*" (Trabzon, 13 Temmuz 1946: 2).

Trabzon basınında Türkiye'nin sınır komşusu olduğu ülkeler ve bölgesinde Sovyetler Birliği'nden kaynaklı gelişmeler gerektiği kadar yer bulmuştur. 19 Mart 1947 tarihli Halk gazetesinin "*Yunanistan'da kök salan Komünistlik Türkiye'de hiçbir zaman kök salamadı*" başlığıyla ana sayfadan verdiği haberde Rusların asıl amacının Türkiye'yi, Boğazlar bölgesinde bulunan topraklar üzerindeki haklarından yıldırmak ve vazgeçirmek olduğu ileri sürülmüştür (Halk, 10 Mart 1947: 1). 24 Ocak 1948 tarihli Yeniyol gazetesi manşetini, İngiliz Dışişleri Bakanı Mr. Bevin'in, Avam Kamerasında verdiği ve "*bahis mevzuu olan şey Yunanistan'ı kendi sahasına ithal etmek isteyen Sovyetler Birliği'nin vicdansızca yaptığı sistematik teşebbüstür*" sözlerini sarf ettiği bir demecine

ayırılmıştı. Bevin'e göre II. Dünya Savaşı'ndan sonra sınırlarını büyüten ve Doğu Avrupa'da hegemonya kuran Sovyetler Birliği, İngiltere ve Amerika'nın bu işten bıkmalarını beklemek arzusu ile hareket etmekteydi. Yunanistan'da vahim meselelerin ortaya çıkmasının nedeni de Sovyetler Birliği'nin tutumuydu. Haberde Bevin'in, İngiltere'nin Yunanistan'dan kuvvetlerini çekerek onların istiklalini tanımak arzusu duymasına rağmen bunun, Sovyetler Birliği'nin tutumuna bağlı olduğuna yönelik sözlerine de yer verilmiştir: "*Fakat memleketin kuzey hududundaki komşularının ve diğer memleketlerin Yunanistan'ı rahat bırakmalarını istiyoruz. Bütün bu memleketler bizim gibi yapmaya hazır olduklarını gösterir bir Yunanistan'ın istiklaline riayet edeceklerini ispat ederlerse Yunan işleri ile meşgul olmaktan derhal vazgeçeceğiz.*" (Yeniyol, 24 Ocak 1948:1). 10 Ocak 1948 tarihli Trabzon gazetesinde "*Balkanlarda Sovyet nüfuzu altında bulunan bölgelerde Kominformun kurulmasından sonra hükümetler üzerine yapılmakta olan komünist tazyiki çoğalmıştır*" başlığı altında yer alan haberde, The Times gazetesinde yayınlanan bir makaleden hareketle Amerika ve İngiltere'nin Bulgaristan ve Yugoslavya'da bulunan temsilcilerinin değerlendirmelerine yer verilmiştir. Sovyetlerin Balkanlar'da uyguladığı politikanın, Avrupa'nın iki kısmı arasında kültür ve iktisadi bağları düzeltmeye çaba gösterdiği ileri sürülen İngiliz siyaseti için olumsuz bir durum olduğuna vurgu yapılmıştır (Trabzon, 10 Ocak 1948: 1). Halk gazetesinin 22 Haziran 1948 tarihli yayınında da ilk haber olarak Amerika'nın yardımlarına değinilmiş ve İngiliz Hükümeti'nin de aldığı bir kararla komünistlere karşı geniş çaplı bir temizlik hareketine giriştiği belirtilmiştir (Halk, 22 Haziran 1948: 1).

Öte yandan, Yunanistan örneğinde olduğu gibi, Trabzon basınında Amerika ve İngiltere lehinde yayınlanan haberler dikkat çekmektedir. 3 Mart 1948 tarihli Yeniyol gazetesinde Senatör Arthur H. Vanderberg'in Birleşik Amerika'nın güvenlik ve istiklalinin tehdit altında olduğunu belirttiği "*Rus ayısı ve Kremlin Marşal Planı aleyhinde hala devam etmekte olan geniş bir baltalama hareketine girmiştir*" şeklindeki sözlerine yer verilmiştir (Yeniyol, 3 Mart 1948:1) 15 Haziran 1948 tarihli Yeniyol gazetesinde "*Başkan Truman Rusya'yı İtham Etti...*" başlığı altında Truman'ın açıklamalarına geniş bir yer ayrılmıştır. Amerika'nın arazi kazanmak amacıyla değil dünya barışını korumak için savaştığını ve bundan sonra da bu gaye için elinden geleni yapacağını belirten Truman, Rusya'ya karşı da saldırgan emelleri olmadığını vurgulamıştır (Yeniyol, 15 Haziran 1948:1). 20 Haziran 1948 tarihli Yeniyol gazetesinde de İngiltere ve Bingazi arasında yapılacak bir ittifakla Sovyet Rusya'nın Akdeniz'e yerleşme emellerine bir set çekileceği belirtilmiştir (Yeniyol, 20 Haziran 1948:1). Aynı gazetenin 7 Aralık 1948 tarihli haberinde "*Batı Devletleri Rusya'yı Sorumlu Tutuyorlar*" başlığı altında yer verilen yazıda da Amerika ve İngiltere'nin, Sovyetlerin sistemli bir şekilde devam eden keyfi hareketlerine müsamaha göstermeyecekleri vurgulanmaktaydı (Yeniyol, 7 Aralık 1948:1). Dönemin

anlayışına uygun olarak Amerika ve İngiltere başta olmak üzere Batı dünyasını övücü haberlere sıklıkla yer verilen Trabzon basınında, dış dünyadaki gelişmelerle ilgili yapılan değerlendirmelerde, Sovyet Rusya aleyhinde kullanılan ifadeler dikkat çekicidir. Örneğin 23 Eylül 1948 tarihli Yeniyol gazetesinin Berlin Buhranı ile ilgili haber başlıkları şöyledir: "*Alman Milleti Sovyetlerden Nefret Ediyor*", "*Sovyetler Berlin hadiselerinin mesullerini bulmak şöyle dursun aramak lüzumunu dahi hissetmiyorlar. Sovyetler şimdiye kadar hiçbir demokratik duyguya saygı göstermemişlerdir*", "*Sovyetleri mazur gösterecek bir hadise mevcut değildir*" (Yeniyol, 23 Eylül 1948:1).

Sovyet Rusya ve komünizmi konu alan haberlerde bazen kişilerin açıklamalarına yer verilerek değerlendirmeler yapılmıştır. 14 Ocak 1948 tarihli Trabzon gazetesinde, Amerika'ya kaçtığı belirtilen Rus Subayı Victor Kravchenko'nun sözlerinden hareketle, Rusya'nın iç yüzü hakkında bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Yazıda bir Sovyet memurunun gerçek hayatını anlayabilmenin yolunun, arka planda yaşananları tetkik etmek olduğuna vurgu yapılarak Kravchenko'nun "*Bu arka plan, en ufak hakka, hürriyete sahip olmayan aç, sefil, fakir bir kütlenin planıdır*" ve "*Fakat ıstırap ve hastalık o kadar çoktu ki! Bizim sarf ettiğimiz enerji akıntıda boğuluyordu. Hâlbuki işin fenası halkın ıstıraplarını kabul etmiş görünüyorduk.*" şeklindeki açıklamalarına yer verilmiştir (Trabzon, 14 Ocak 1948:1) 9 Haziran 1948 tarihli Trabzon gazetesinin "Politika" köşesinde James Burnham'ın "*Rus-Amerikan Dünya Mücadelesi*" başlıklı yazısından hareketle Rusların, Yahudileri takviye etmek amacıyla Filistin'e gizli yollardan silah kaçırdıkları ileri sürülüyordu. Yazıda, Komünizmle ancak dost geçinmek yolu ile anlaşılabilceği vurgusunun yapılması ise dikkat çekicidir (Trabzon, 9 Haziran 1948:1). Yine 18 Ağustos 1948 tarihli Trabzon gazetesinde Troçki'nin kaleme aldığı ve Nedim Güzer tarafından Türkçeye çevrilen "*Troçki-Stalin'i Anlatıyor*" başlıklı bir yazı dizisi yayınlanmaya başlamıştır. Yazıda Stalin'le ilgili şu ifadeler kullanılmaktadır: "*...Fakat beşer tarihinde Kremlin'de kurulan ve Stalin tarafından idare edilen mübalağa fabrikasının eşine tesadüf etmedim. Bu fabrikanın gayesi, Stalin'e yeni bir biyografi yaratmaktır. Bunun kaynakları ise doğrudan doğruya Stalin'in fikirleri olup, hakikatle ilişkisi yoktur.*" (Trabzon, 18 Ağustos 1948:1).

Bu dönemde Trabzon basınında önemli bir yer bulan bir diğer konu Atlantik Paktı olmuştur. 23 Mart 1949 tarihli Halk gazetesinin ilk sayfasında "*Türkiye ve Ortadoğu*" başlığı ile yayınlanan bir makalede, Atlantik Paktı üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. İlk olarak Paktın, Komünizme ve Sovyet Rusya'yı kastederek "*muhtemel saldırgan*" karşı kurulan savunma sisteminin, sadece bir halkası olduğu belirtilmiştir. Sonra da umumi barışı koruma gayesiyle Ortadoğu'nun ve Asya'nın diğer memleketlerinin; Avusturya'nın, Pasifik

Adaları'nın hatta Japonya'nın bu sistemin tamamlayıcıları olmaları gerektiğine vurgu yapılmıştır: “*Buna göre bu memleketler ya ayrı ayrı mevzii ve coğrafi bölgeler savunma blokları husule getirecekler veya hepsi birden bir silsile halinde teşkilatlanacaklardır*” (Halk, 23 Mart 1949:1). Değerlendirmeye göre coğrafi paktlardan birine herhangi bir saldırı olması durumunda diğerlerinin kayıtsız kalmaması gerekmektedir. Çünkü barışı bir köşede bozacak saldırganın amacı, yalnız orayı zarara uğratmak değil belki bütün dünyayı tahakkümüne geçirmek ve bu yolla asıl gayesine erişmektir. Makalede “*asıl saldırganı*” olarak nitelenen şüphesiz Sovyetler Birliği idi. Tehlikenin “*Sovyet Rusya*” ve “*komünizm*” olduğu “*Önüme teker teker çıkacak engelleri yenmeğe fırsat bulması, şüphesiz onun çok arzulanacağı bir şeydir. Ama buna imkân verilirse...*” sözleriyle ifade edilmekte ve dünya barışı için bu devlete ve sistemine karşı birlik çağrısı yapılmaktadır: “*Bunun için gelecek tehlikeye karşı bir tek paktın veya mütesanit olmayan paktların, dünya huzur ve barışını korumakla bir hükmü, bir değeri olamayacağı aşikârdır. Dünya barışı bir olduğu ve onu bozacak düşman da bir ve belli olduğu için; bütün barışçı ve hür milletlerin de birlik ve dayanışma halinde olması zaruridir. Bu surettir ki Sovyet Rusya ve komünizm hiçbir taraftan saldırmak imkânını bulamayacaktır*” (Halk, 23 Mart 1949:1). Makalede Amerika'nın askeri kaynaklarının da harekete geçmesi durumunda barış ve güvenliğin kolay kolay bozulamayacağını ve Atlantik Pakti'nin tesirli hale getirilebilmesinin, savunma zincirinin önemli halkalarının bulunduğu belirtilen Akdeniz ve Ortadoğu'nun teşkilatlandırılması ile mümkün olacağını altı çizilmiştir. Bir Akdeniz ve Ortadoğu paktında Türkiye'nin mevki ve rolünün önemine “*Türkiye'nin Yunanistan'la birlikte Balkanlar'da, Ege Denizi'nde; öte yandan Arap memleketleri, İsrail ve İran'la vücuda getireceği teşekkül, paktlar sisteminin en önemlilerinden biri olmak durumundadır...*” sözleriyle dikkat çekilmiştir (Halk, 23 Mart 1949:1).

2. 14 Mayıs 1950- 1 Ocak 1955 Dönemi

CHP iktidarının son beş yılını kapsayan 1945-1950 döneminde komünizmle mücadelede, sol ideolojiye mensup gençlere karşı milliyetçi gençler desteklenmiş¹ (Aslan, 2016:184) ve komünizmle örgütlü mücadele etmek

1 CHP'nin milliyetçi gençleri desteklediği “Tan Olayı” ile anlaşılmıştı. Hükümetin milliyetçi gençliği yanına çektiğine dair Meclis'te açıklamalar olmuştu. 22 Aralık 1947 tarihinde CHP Yozgat Milletvekili İhsan Olgun, Genel Kurul'da “*komünist akımlara karşı vatan sınırlarını koruyacak tek kale milliyetçilik zırhıdır...*” diyerek CHP'nin bu tutumunu açıkça belirtmiştir. Ankara ve İstanbul üniversitelerindeki gençliğin komünist propagandalarına karşı koymak için harekete geçmeleri yönetim tarafından teşvik edilmiştir.

amacıyla Milli Türk Talebe Birliği bünyesinde "Komünizmle Mücadele Komisyonu" oluşturulmuştur (Aslan, 2016:185). Bu derneğin ilk şubesi ise 7 Aralık 1956 tarihinde İstanbul'da açılmıştır (Atılğan, 2009: 8).14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelen Demokrat Parti'nin ilk iktidar yılları, Sovyetler Birliği ve komünizme karşı Türkiye'de tepkilerin yükselişinin sürdüğü bir dönemdir. Dış politikada DP'nin Sovyet Rusya'ya bakışı, iç politikada solculara karşı tutumunu da belirlemiştir. Bu bağlamda DP iktidarının ilk faaliyetlerinden birisi, "aşırı solculuk" tabirinin yerine, "komünizm" tabirinin benimsenmesi olmuştur (DP Meclis Grup Zaptı, 02.06.1950) ; (Aslan, 2016:185). Akabinde Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan bir komisyon, komünizmin vatana ihanet sayılması yönünde karar almıştır (Milliyet, 12.08.1950). Çünkü DP Hükümeti'ne göre komünizm, sadece siyasi ve iktisadi bir doktrin değil bunun çok daha ötesinde emperyalizmin öncüsü hatta beşinci kolu ve casus şebekesi idi. Dünyanın bütün hür bölgelerine sızarak buralara hâkim olmak gibi bir amacı barındırmaktaydı. Türkiye'de teşkilatlanmaya çalışan komünizmin destekçileri "*vatan haini*" olarak görülmeliydi (TBMM 19.11. 1951:6-7); (Aslan, 2016:186).

İlk olarak Kore Savaşı'nda Türkiye'nin tavrının, Trabzon kamuoyuna ve basınına yansımaları olmuştur. Trabzon'dan Kore Savaşı'na katılanların bir bölümü 23 Ağustos 1951 tarihinde geri döndüler. Giresun vapuru ile Trabzon Limanı'na gece yarısı geldikleri belirtilen Kore gazileri, kalabalık bir halk topluluğu tarafından coşkuyla karşılanmış ve basına yansıyan haberlere göre omuzlar üzerinde evlerine kadar taşınmışlardı (Yeniyol, 24 Ağustos 1951:1). Trabzon basını Kore Savaşı'na ve onunla bağlantılı gelişmelere büyük önem vermiştir. Kore'de yaşananlarla ilgili olarak 7 Ekim 1950 tarihli Halk gazetesinde "*KızillarSüratle Geri Çekiliyor*" başlığı ile verilen haberde ileri harekâta geçen Güneylilerin Kızılların bir şehrini daha ele geçirdikleri ve Amerikalıların da 38. arz dairesi kuzeyinde büyük ve devamlı yığınaklar yaptıkları bildiriliyordu (Halk, 7 Ekim 1950:1). 1951 yılının Ocak ayında basına yansıyan haberlerde Sovyet Rusya'nın Kuzey Kore'ye yaptığı 700 milyon sterlin değerinde olduğu belirtilen askeri yardımların, Kuzey Atlantik Paktı ülkelerine yapılan yardımlardan çok daha fazla olduğuna dikkat çekilmiştir. Haberin içeriğinde bu bilgilere Amerikan raporlarından ulaşıldığı ve Sovyet Rusya'nın inkâr etmesine rağmen ele geçirilen silahlarda Sovyet malı olduklarına dair damgası bulunduğu belirtilmişti (Trabzon, 20 Ocak 1951:1).

Kore Savaşı, milli bir mesele haline getirildiği için aleyhte yazılan, söylenen sıradan ifadeler dahi büyük tepkilerle karşılık görebilmiştir. Bu durum, konu üzerinde farklı bir görüşe düşünceye tahammül gösterilmeyen, dönemin atmosferine uygundur. 31 Temmuz 1950 tarihli Yeniyol gazetesinin manşeti "*Trabzon gençliği sol cereyanlara karşı hislerini bir daha belirtti*" şeklindedir. Tepkinin sebebi Behice Boran'ın Kore muharebesine katılmanın doğrudan

savaşa dahil olmak anlamına geleceğini belirttiği bir dilekçe ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına müracaat etmesidir. Boran'ın dilekçesinde savaş ilanının anayasaya göre ancak Meclis kararı ile mümkün olduğuna dikkat çekilmişti. Yeniol gazetesinde İstanbul'da kökleri dışarda olan bir cemiyetin (Sulh Sevenler Cemiyeti) üyesi olduğu belirtilen Boran'ın tutumu, ağır bir dille eleştirilmiştir. Haberde *“Okuyucularımız hafıza ve hatıralarını yoklarsa bu kadın ve arkadaşlarının taşıdıkları menfur akideleri yüzünden kaç kere Türk yargıcının huzuruna çıktıklarını hatırlayacaklardır”* şeklinde bir hatırlatma yapıldıktan sonra Başbakan Adnan Menderes'in bu kişilere gereken cevabı verdiği belirtilmiştir. Yazının ilerleyen satırlarında *“Biz de ayrıca şu ciheti tebarüz ettirelim ki, bu yılanbaşı kimselerden kurdukları Sulh Sevenler Cemiyeti'nin gayesi vesilesiyle bir daha anlamış bulunuyoruz ki, bu heriflerin anladığı yahut anlamağa çalıştıkları manada sulh bize lazım değildir”* şeklindeki ifadeler kullanılan üslubun gittikçe sertleştiğini göstermektedir. Behice Boran ve arkadaşlarına, hükümetin verdiği cevap dışında, Türk milli efkârı tarafından da hak ettikleri cevabın verildiği vurgulandıktan sonra hadiseye tepki gösteren muhitler arasında Trabzon'un da bulunmasından duyulan mutluluk şöyle ifade edilmiştir: *“Bu çirkin hadisenin ilk tesirini gösterdiği muhitlerin başında Kahraman Trabzon'umuzun gelmiş olması şayanı şükrandır. Asil çocuklarımızın 200 kişilik bir grubu temsilen aşağıda sureti bulunan telgrafın gerekli makamlara çekilmiş olması bize son derece haz ve huzur vermiştir”*. Trabzon gençliğini temsilen 200 imza adına Lise başta olmak üzere Trabzon'daki bazı okulların öğretmenlerinin imzaladıkları ve İstanbul'da Sulh Koruma Cemiyeti'nde Behice Boran ve arkadaşlarına, İstanbul Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne ve Anadolu Ajansına gönderilen bahsi geçen telgraf şöyledir: *“Hükümetimiz tarafından Kore'ye yapılan askeri yardımın durdurulması hakkında Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na çektiğiniz telgraf, mana ve mefhum itibarıyla Türk milletinin efkârı umumiyesine ve asil duygularına tamamen aykırıdır. Milli hisleri rencide edecek bu... hareketinizi reddederiz”* (Yeniol, 31 Temmuz 1950:1)

Behice Boran'a tepkiler sadece imzada kalmamış, 11 Eylül 1950 tarihinde Trabzon'da komünizm karşıtı birde miting düzenlenmiştir. Trabzon kamuoyunun gündemini oluşturan mitingi, Yeniol gazetesi *“Trabzon Gençliği Dün Komünizmi Tel'in Etti”* başlığı ile okuyucularına aktarmış ve alt başlıkta da büyük puntolarla şu ifadelerle yer verilmiştir: *“On binlerce Trabzonlunun hissiyatına tercüman olan gençliğin mitingi büyük bir vakar ve olgunluk içinde cereyan etti. Türk milletinin asil heyecanını gençliğimizin ağzında en beliğ ifadesini buldu. Gençler Atatürk anıtına çelenk koydular”*. Haberde Trabzon gençliğinin komünizmi telin maksadı ile tertip ettiği mitingin, mahiyet ve arz ettiği mana bakımından takdire şayan olduğuna ve ülkenin geçmiş ve geleceği için büyük önem taşıdığına vurgu yapılmıştır. Verilen bilgiye göre ellerinde

komünizmi lanetleyen levhalar taşıyan yüksek tahsil gençliğinin de katıldığı miting Atapark'ta saat 16.00'da İstiklal Marşı'nın okunması ile başlamış ve bazı gençler söz alarak konuşmalar yapmışlardır. Yazıda, burada yapılan konuşmalarla ilgili şu ifadelere yer verilmiştir: "*Söz alan genç hatiplerin konuşmalarının kelimesi top yekun bir milletin kafasından ve gönlünden damlayan bir ışık ve irşat huzmesi halinde Karadeniz'in erkekçe kımlıdayan dalgalarına çarparak Anadolu yaylasına intikal ediyordu.*" Sonra Belediye Meydanı'nda devam eden program, Atatürk Anıtına çelenk konulması ile son bulmuştur. Mitingle ilgili Yeniyol gazetesinin haberi şöyle son bulmuştur: "*Aynı ruh ve aynı heyecan ve aynı hava içinde gurup vakti büyük bir sükunet ve vakarla gençlerin mitingi nihayet bulmuş ve hemşerilerinin takdir, muhabbet ve güven hislerini bir daha üzerlerinde toplamışlardır*"(Yeniyol, 12 Eylül 1950:1). 23 Mart 1951 tarihli Halk gazetesinde bir başka komünizm karşıtı mitingin haberine yer verilmiştir. Haberde yüksek tahsil gençliğinin, Büyük Doğu mecmuası önünde komünizmi lanetledikleri ve Atatürk'ün inkılaplarına bağlılıklarını dile getirdikleri belirtilmiştir (Halk, 23 Mart 1951:1).Yeniyol gazetesinin 7 Ağustos 1950 tarihli yayınında da Trabzon'da Demokrat Parti'nin çalışmalarını konu alan haberinde DP Milletvekili Mahmut Goloğlu'nun "*Komünist ejderi nerede ve ne zaman görürsek başını ezmeğe karar vermiş bulunuyoruz*" şeklindeki ifadelerine yer vermiştir (Yeniyol, 7 Ağustos 1950:1).

20 Ocak 1951 tarihli Trabzon gazetesinde komünistliği telin amacıyla yayınlandığı belirtilen ve "*Yolumuz Atatürk'ün çizdiği yol, parolamız komünistlik ve irtica Türklüğün en büyük düşmanıdır görüldüğü yerde ezilmelidir*" düsturlarının yer aldığı bir beyannameye yer verilmiştir. Yazının içeriğinde İzmir Yüksek Ekonomi ve Talebe Derneği'nin, son zamanlarda komünistlik ve irtica gibi tahrikçilikte bulunmak isteyenlere karşı Trabzon, Manisa ve Aydın'da toplantılar yapmaya karar verdiği bildirilmiştir. Üstelik bu dernek, Milli Talebe Federasyonu'nun da komünizm ve irtica aleyhinde başlatmış olduğu mücadeleye fiilen katılarak şöyle bir beyanname yayınlamıştı: "*Aziz vatandaşlar: Son günlerde Kemalizm yolundan ayrılanlar irtica ve komünizm hareketlerinde bulunmak isteyenler görülmüştür. İzmir Yüksek Tahsil gençliği bu hareketleri nefretle karşılamıştır. Türk Milli Talebe Federasyonu'nun bu soysuzlara karşı açmış olduğu mücadeleye İzmir Yüksek Tahsil gençliği de fiilen katılmış bulunmaktadır. Bu soysuzlar memleketimizde yaşayamayacaklarını, görüldükleri yer ve zaman ezileceklerini bilmelidirler. Yolumuz Atatürk'ün çizdiği yol, parolamız komünistlik ve irtica Türklüğün en büyük düşmanıdır. Görüldüğü yerde ezilmelidir*"(Trabzon, 20 Ocak 1951:1).

6 Mart 1951 tarihli Yeniyol gazetesinde Sezai Bertan tarafından "*Komünizme karşı en emin kale Türkiye'dir*" başlığı altında kaleme alınan bir makalede, Türkiye'de son zamanlarda komünist propagandalar yapıldığına

dikkat çekilmiştir. Yazının içeriğinde bu tür hareketler ihanet olarak nitelendirilmekte ve "bunun büyük bir ihanet olduğunu bildikleri halde kuduz köpekler gibi ulumalarına hala devam ediyorlar", "bilmiyorlar ki yardakçılık ettikleri kişilerin nazarında bir kukla ve bir vasıttan başka bir şey değillerdir" gibi eleştiri sınırını aşan ifadelere yer verilmektedir. Rusya ile ilgili ise şu tespitler yapılmıştır: "Kızıl Rusya dünyada yalnız varlığının meydana getirdiği ateşle yanıyor. Sonunun neticesinden emin görülmesi de kendisini beğenmesine delalet eder. Bilmiyorlar ki dünya bir vücuttur. O da bu vücudun bir köşesinde saklanmış mikroplar gibidir..." (Yeni Yol, 6 Mart 1951:1).

1 Şubat 1952 tarihli Halk gazetesinin 2.sayfasının "Siyasi Meseleler" köşesinde Edvard Ashcroft'un "1950 senesinde komünizm" başlıklı yazısında, komünizmin bir liman değil, milletlerarası bir komplo olduğu belirtilmiş ve bu düşünceyi pekiştirmek amaçlı örneklendirmelere yer verilerek, değerlendirmeler yapılmıştır. Mücadelenin, Stalin emperyalizmi ile Demirperde dışında kalanların oluşturduğu hür alem arasında olduğu vurgusunun yapıldığı yazıda, hür dünya ile komünist sistem arasındaki fark ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öncelikle komünizmin dünya işçilerine sosyalist prensiplere göre idare olunan bir dünya vaat ettiğine, hür dünyanın milletlerinin böyle tek bir iddiada bulunmadıklarına dikkat çekilmiştir. Komünizmin ilerleyip ilerlemediğine dair sorgulamalar yapılmış ve 1950 yılında komünizmin güçlü olduğu hür memleketlerde fazla seçim yapılmadığı belirtilmiştir. Hollanda örneğinden hareketle bu ülkedeki vilayet seçimlerinde 1946 yılında komünistlerin yüzde 11.4 olan oy oranının 1950'de yüzde 6.7'lere gerilediği bilgisi verildikten sonra da Danimarka, Avusturya ve Almanya gibi II. Dünya Savaşı'nda ya tamamen ya da bir bölümü işgale uğrayan ülkelerdeki seçim oranları ile ilgili kısa değerlendirmeler yapılmıştır. Sonuç olarak da bu ülkelerin halklarının, bir yabancı devlet tarafından işgal edilmesinden kaynaklı maneviyat bozukluğu neticesinde komünistlere sempati ile baktıkları ileri sürülmüştür (Halk, 1 Şubat 1952: .2-3).

Demokrat Parti'nin iktidarının ilk aylarında karşılaştığı en büyük sorunlardan birisi Bulgaristan'la yaşanan problemlerdi. Bulgaristan'ın topraklarında yaşayan Türklerden bir kısmını tehcir etme kararı ve Türkiye ile nota krizleri bu ülkeye karşı tepkiye neden olmuştur. 20 Ocak tarihli Trabzon gazetesi adeta komünizme ayırdığı ilk sayfasının bir köşesini Bulgaristan Komünist Partisi'ne ayırmıştır. Yazıda Demirperde gerisinden gelen haberlere göre Bulgar Komünist Partisi'nin üyelerinden hiçbirisinin kömür madenlerinin alt tabakalarında çalışmak istemedikleri ileri sürülmüştür (Trabzon, 20 Ocak 1951:1).

Bu dönemde Trabzon basınına yansıyan haberlerin bir bölümü, komünist rejim temsilcilerinin zor durumda olduklarına dair duyumları kapsamaktadır. Propaganda maksatlı olan bu duyumlar üzerinde değerlendirmeler yapılmış ve

yargılarda bulunulmuştur. Örneğin 18 Nisan 1953 tarihli Yeni Yol gazetesinin ilk sayfasında yer alan iki haber bu kapsamdadır. Bunlardan birisinde Demirperde gerisindeki komünist gazetelerin müşkül duruma düşmekte oldukları iddia edilirken, diğesinde Sovyet Rusya’da komünist şefler arasında temizlik yapıldığı ve muhtelif komünist kollarını idare edenlerin tasfiye edildiği ileri sürülmüştür (Yeni Yol, 18 Nisan 1953:1). Yine bu bağlamda komünist rejimin taraftarlarının mücadelesinde veya taraf olunan savaşlarda, Trabzon basını genel bakış açısının yansımalarına göre haberler yapmış ve yorumlarda bulunmuştur. Hindiçini’nde Fransa’ya karşı Ho Chi-minh önderliğinde başlatılan bağımsızlık mücadelesi², “Komünistler müşkül durumda”, “kızıl birlikler gıda maddesi bulamıyorlar” şeklinde başlıklarla Trabzon basınına yansımıştır. Komünistlerin asi lideri olarak tanımlanan HoChi-minh’in, kızıl birliklerin yeterince erzakları olmadığından şikâyet ettiği ileri sürülmüş ve bu bilgiler verildikten sonra “Burada belirtildiğine göre komünist birlikler sıkıntı içindedirler ve bunlara yeni darbeler indirilmesi belki bu sebeple de kolaylaşacaktır.” şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır (Yeni Yol, 25 Ağustos 1951:1). Gazetenin aynı sayısında yer alan bir başka haberde, Berlin’de yapılan komünist festivaline dair şu ifadeler yer verilmiştir: “Komünist festivali muazzam bir fiyasko halinde kendisini belirtmektedir... Bu festivale seve seve gelen bazı gafillerin şimdi Sovyet baskısının tam manasıyla ne olduğunu anlamağa başladıkları firar edenler tarafından söylenmektedir” (Yeni Yol, 25 Ağustos 1951:1).

Propaganda amacı taşıyan bir başka haber örneğinde, 17 Temmuz 1953 tarihli Çaykara gazetesinde, Rusya’da durumun karışık olduğu ileri sürülmekteydi. Sovyet Rusya ile bütün peyklerinde, Beria (Lavrenty Pavlovich)³ ve taraftarları aleyhinde kampanyaların sürdüğü belirtilirken, ihtilafların büyümesinden endişe eden Kremlin idarecilerinin bu yolda propaganda yaptıkları vurgulanıyordu (Çaykara, 17 Temmuz 1953:1). Çaykara gazetesinde komünizm ve Sovyet Rusya ile ilgili yayınlanan haberlerden bazılarının başlıkları şöyledir: “Kızıllar Alman seçimlerini tehdit ediyor” (Çaykara, 10 Eylül 1953:1), “Komünistlerin muzır faaliyetleri” (Çaykara, 19 Şubat 1954:1), “Sovyet Gizli Polis Teşkilatı” (Çaykara, 3 Mayıs 1954:1), “Eisenhower Amerikan Yardımının Gayesini izah Ediyor: Gaye Komünizme mukavemet etmek için” (Çaykara, 4 Mayıs 1954:1), “Sibirya’nın birçok yerlerinde peyk memleketlerden toplanmış siyasi mahkûmlar çalıştırılmaktadır” (Çaykara, 13 Mayıs 1954:1),

- 2 Fransa, savaştan sonra Hindi çini’ndeki sömürgelerine (Vietnam, Laos, Tayland ve Kamboçya) tekrar yerleşerek eski düzeni kurmak istedi. HoChi-minh liderliğinde Fransa’ya karşı bağımsızlık mücadelesi başladı. I. Hindiçini Savaşı (1946-1954), 7 Mayıs 1954 tarihinde sonlanmıştır. 17. Enlemden itibaren Vietnam ikiye bölündü.
- 3 Sovyet politikacı, Sovyet Güvenlik Sekreteri ve Sovyet Gizli Polisi şefidir. Stalin gibi Gürcü kökenli olan Beria, Stalin’in rakiplerinin tasfiyesinde de önemli bir rol oynamıştır. Stalin’in ölümünden sonra Aralık 1953’te yargılandı ve infaz edildi.

“*Sabık esirler Sovyet esir işçi kamplarını açıklıyorlar*” (Çaykara, 24 Mayıs 1954:1), “*Sovyet Rusya’nın peyk memleketlerdeki gizli polis teşkilatı*” (Çaykara, 5 Haziran 1954:1). Öte yandan Sovyet Rusya ve komünist sistemlerin hüküm sürdüğü ülkelerle ilgili bazı haberlerdeki alaycı üslup dikkat çekicidir. Örneğin 22 Temmuz 1954 tarihli Çaykara gazetesinin ilk sayfasında yer alan “*Demirperde gerisinden fıkralar. Bir muzibin mesajı*” şeklindeki yazının içeriğinde kaynağını “muzibin birisine” dayandırarak şöyle bir haber yayınlanmıştır: “*Bundan bir müddet evvel Sovyetler Birliği’nde muzibin biri 13 komünist idare ve devlet adamına, bir yolunu bularak şu mesajı göndermiş. Her şey meydana çıktı, derhal kaçınız. Rivayete göre bu haberi alan komünistlerin 13’ü de derhal pılyı, pırtıyı toplamış ve firara kalkışmışlar*” (Çaykara, 22 Temmuz 1954:1).

Trabzon basınında Almanya'daki ve Macaristan'daki gelişmeler de, yine Sovyetler Birliği aleyhindeki yazılarla, geniş bir yer bulmuştur. 3 Temmuz 1953 tarihli Çaykara gazetesinde Doğu Almanya’da isyan hareketleri olduğu ve Sovyet tanklarının Doğu ve Batı’da elektrikli bir hava yarattığı bildirilmekteydi. Habere göre Doğu ve Batı Berlin arasındaki tüm irtibat kesilmişti ve Batı sınırının birkaç metre gerisinde konuşlandırılan Sovyet tankları yüzünden, Sovyet ve Batı işgal güçleri arasında bir hadisenin çıkmasından endişe ediliyordu. Olayları yakından tetkik etmek amacıyla Amerika, İngiltere ve Fransa yüksek komutanları Batı Berlin’e gelmişlerdi. Doğu Almanya’da ayaklanan yüzlerce kişi Sovyetler tarafından askeri mahkemede yargılanmak üzere tutuklanmıştı. Yapılan yoruma göre Sovyetler bu durumu propaganda ve gövde gösterisi amacıyla kullanmayı planlamaktaydılar. Öte taraftan günden güne artan açlığa karşı Batı Berlin idarecilerinin, Doğu Berlin’e iaşe göndermenin yolunu aradıkları ileri sürülüyordu (Çaykara, 3 Temmuz 1953:1). 4 Temmuz tarihli Çaykara gazetesinde Doğu Almanya’da tevkif edilenlerin sayısının 60 ila 70 bin arasında olduklarının tahmin edildiğine dair bir habere yer verilmişti (Çaykara, 4 Temmuz 1953:1). Aynı gazetenin 16 Temmuz 1953 tarihli yayınında da Amerika’nın Doğu Almanya’ya gıda yardımı yapmak istediğine dair konuyla ilgili bir başka haber dikkat çekiyordu (Çaykara, 16 Temmuz 1953:1). Macaristan'daki gelişmeler de Trabzon basınına, Sovyet aleyhtarı bir tutumla yansıtılmıştır. Konuyla ilgili olarak 25 Aralık 1956 tarihli Çaykara gazetesine yansıyan ve Macaristan'da kısa süre görev yapan İmreNagy Hükümeti'nin Devlet vekili Anna Kethly'nin beyanatına dayanılarak verilen haberde, Macarların, Sovyet kamplarına nakledilen trenlerden atıldıkları iddia edilmiştir (Çaykara, 25 Aralık 1956:1).

3. 1 Ocak 1955-27 Mayıs 1960 Dönemi

1953 yılında Stalin'in ölümü ile de Türk-Sovyet ilişkilerinde gözle görülür bir yumuşama ve düzelmeye olmamıştı. Fakat basın temelinde 1955 yılından itibaren, ifadelerde ve haberlerin içeriklerinde yumuşamaya dair belirtiler, sınırlı da olsa, görülmüştür. Bu dönemde komünistlerin barış içinde yaşamak isteyip istemediklerine dair sorgulamaların olduğu köşe yazıları kaleme alınmış (Çaykara, 10 Haziran 1955:1) ve Sovyet liderlerin Batı dünyasına yaptıkları ziyaretler, gazetelerin ilk sayfalarından okuyuculara duyurulmuştur. 18 Nisan 1956 tarihli Yeniyol gazetesi, ilk sayfasına Sovyet liderler Bulganin ve Kruşçev'in İngiltere'ye yaptıkları seyahati taşımıştır. Londra gazetelerinden alınan bilgi ve değerlendirmeler doğrultusunda, Bulganin ve Kruşçev'in Hindistan'da İngiltere aleyhinde tahrikleri hatırlatılmış ve *"şimdi bu şahıslar maskelerini değiştirerek sulh, bir arada yaşamak, ticaret ve kültür mübadelesi mesajlarını İngiltere'ye getirmek için yola çıkmış bulunuyorlar"* şeklinde ifadeler yer verilmiştir (Yeniyol, 18 Nisan 1956:1). 8 Mayıs 1956 tarihli Çaykara gazetesinde İngiltere'de Milletler Topluluğu İlişkileri Vekili Lord Home'nin açıklamalarına dayandırılmak suretiyle "Stalinizm" in, Batılı devletler üzerindeki etkileri masaya yatırılmıştır. Yazıda, "Stalinizm" in Sovyetler tarafından yeni bir taktik olarak kullanıldığına dikkat çekilerek Lord Home'nin *"milletlerarası komünizm taarruzundan vazgeçilinceye kadar; sulh için uzun bir ümit ve çalışma devresine ihtiyaç olmasına rağmen, hakiki sulh olmayacak ve bu arada İngiliz siyasetinin temeli kuvvete dayanacaktır"* şeklindeki sözlerine yer verilmiştir (Çaykara, 8 Mayıs 1956:1).

Yine de Trabzon basınında 1955 yılına doğru Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilere dair daha ılımlı değerlendirmelere rastlanmaktadır. 11 Kasım 1954 tarihli Çaykara gazetesinin *"Moskova Radyosu ve Türkiye"* başlıklı haberi bu minvaldedir. İlk olarak Rusya Sosyalist Şuralar Birliği (URAS) rejiminde basın ve yayın organlarının devletin elinde olduğu bilgisi verilerek Moskova Radyosu'nun 1944 yılından itibaren Türkiye aleyhinde yaptığı yayınların siyasi yönüne dikkat çekilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 31. yıl dönümü münasebetiyle Moskova Radyosu'ndan mülayim açıklamalar yapıldığı belirtilerek bu tutumun Kremlin idarecilerinden kaynaklı olduğu vurgusu yapılmıştır. Yazının sonunda Türkiye ve Rusya'nın tarihten gelen uzun bir birliktelikleri olduğu ve iki sınır komşusu ülkenin tekrar dostluk ve komşuluk münasebetlerine dönmelerinin yararlı olacağı değerlendirilmiştir (Çaykara, 11 Kasım 1954:1).

Öte yandan hükümetin komünizmi vatana ihanet sayan anlayışının sürdüğü bu dönemde, iç siyasi mücadelelerin bir şekilde komünistlikle bağdaştırılması söz konusudur. Gerçekten de komünizm, siyasetin gittikçe uzlaşmaz bir zemine doğru ilerlediği bu süreçte iç siyasi mücadelelerde adeta bir

koz olarak kullanılmıştır. Bu minvalde bir haber, Yeni Yol gazetesinin 19 Ağustos 1955 tarihli sayısında yer almaktadır. “*Muhalefetin Tuttuğu Yol ve Komünist Propagandası*” başlığıyla yayınlanan haberde, “*Bu memlekette beşinci kol ve komünist propagandası ile muhalefetin yapmakta olduğu propagandayı birbirinden ayıramıyoruz*” şeklindeki ifadeler ve Fuat Köprülü’nün muhalefete eleştiriler yönelttiği açıklamalarına yer verilmiştir (Yeni Yol, 19 Ağustos 1955:1).

1955 yılının Ocak ayının başından itibaren Çaykara gazetesinde “*Demirperde Gerisinde*” başlıklı Benjamin E.Vest tarafından kaleme alınan bir yazı dizisi yayınlanmaya başlanmıştır. Aralıklarla 1957 yılında da yayınına devam edilen ve bu dizide Sovyet Rusya’daki iktisadi, sosyal, kültürel ve siyasi gelişmeler hakkında bilgiler verilmiş, Lenin dönemi ile karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapılmıştır (Çaykara, 19 Nisan 1955:1)⁴. Vest’in 4 Ocak 1956 tarihli yazısında Sovyet makamlarının emri üzerine Komünist Çek kuvvetleri tarafından, kendilerinden olmayan Çek evlerinin yakılıp yıkıldığı iddia edilmişti (Çaykara, 4 Ocak 1956:1). Gazetenin 24 Temmuz 1956 tarihli sayısında, Polonya ve doğu Almanya’dan verilen örneklerle, memnuniyetsizliğin uzun zamandan beri Sovyet bölgesinde olduğu belirtilirken (Çaykara, 24 Temmuz 1956:1), 20 Eylül 1957 tarihli Çaykara gazetesinde de yazar, “*komünist olmayan bir kimsenin partinin hükümet işlerine bu derece müdahalesini anlaması güçtür*” şeklinde bir tespitte bulunmuştu (Çaykara, 20 Eylül 1957:1).

Irak’taki gelişmeler ve darbe, Türkiye’de iktidar-muhalefet ilişkilerini olumsuz etkilemiş ve 27 Mayıs’a gidiş sürecinde adeta bir mihenk taşı olmuştur. Türk basını da Irak’taki gelişmelere, gereken önemi vermiştir. 16 Ocak 1959 tarihli Doğu gazetesinde Irak’ta yaşanan gelişmelerle ilgili olarak “*Kerkük’te Komünist Kürtlerle Türkler arasında çarpışmalar*” başlığı ile verilen haberde kanlı çarpışmaların nedeninin, Komünistlerin Türkler aleyhindeki nümayişleri olduğu belirtilmiştir. Irak Hükümeti’nin tedbir aldığıının vurgulandığı haberde, çarpışmalarda 6 kişinin öldüğü 10 kişinin de yaralandığı bilgisi verilmiştir (Doğu, 16 Ocak 1959:1). 16 Ocak 1959 tarihli Hizmet gazetesi, Irak Komünist Partisi’nin Birleşik Arap Cumhuriyeti ile birleşmeye şiddetle karşı çıktığına dair tebliğine köşesinde yer vermiştir (Hizmet, 16 Ocak 1959:1). Aynı gazetenin 23 Mart 1959 tarihli yayınında Birleşik Arap Cumhuriyeti’nde komünist ve solculara karşı faaliyetlerin hızlandırıldığı belirtilmişti (Hizmet, 23 Mart 1959:1).

Trabzon’da DP yanlısı tutumu ile bilinen Yeni Yol gazetesinin 25 Mart 1959 tarihli yayınının ilk sayfası “*Türkler Komünizme Karşı Savunmaya Hazırdırlar*” başlıklı bir yazıya ayrılmıştır. Haberde Amerikan Başkanlığı İstişare Heyeti mensuplarından Kenneth Iverson’un Ortadoğu meseleleriyle ilgili

4 Gazetenin 763.sayısındaki yazının konusu, Moskova’daki ziraatla ilgili Kruşçev’in yaptığı toplantıdır.

bir konferansta sarf ettiği “*Türkler komünistler ne zaman kendilerine çatmağa kalkışacak olursa memleketlerini komünizme karşı savunmaya hazırdırlar*” şeklindeki sözlerine yer verilmiştir. Iverson, Türkiye’nin Rusya ile olan ilişkilerine de değinerek, iki ülkenin 13 defa savaştığını ve komünistlerin Türklere saldırması durumunda Türklerin ülkelerini savunmaya hazır olduklarını söylemiştir (Yeniyol, 25 Mart 1959:1).

1 Şubat 1960 tarihli Trabzon gazetesinde Nadir Nadi’nin “solcu” ile “komünist” deyimleri arasında farklılık bulunduğu dair değerlendirmesine yer verilmiştir. Nadi’nin milletlerin ilerlemesine engel olacak her düşünceye solcu ve komünist damgası vurulması gerektiğini ifade ettiği belirtildikten sonra, demokrasiye mutlak bağlılık şartı ve milli ekonomiyi sosyalizme götürmek isteyen bir faaliyet olarak görülmesi halinde solculuğun komünizmle alakası kalmayacağı vurgulanmıştır. Bununla birlikte demokratik esaslardan uzaklaşan bir solculuğun komünizmden farkı olmadığı düşüncesi de dile getirilmiştir. (Trabzon, 1 Şubat 1960:1).

Trabzon basınında Sovyet aleyhtarlığı ve Amerikan taraftarlığı açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun, 1955 yılından itibaren normalleşme eğilimi gösterse de DP döneminin sonuna kadar sürdüğü söylenebilir. Örneğin 2 Kasım 1959 tarihli gazetelerde Türkiye’de ilk füze üssünün kurulacağı haberi, manşetten verilmişti. İktidar yanlısı bir yayın politikası benimseyen Demokrat Çaykara gazetesinin manşeti şöyledir: “*Memleketimizde ilk füze üssü kuruluyor: Amerika resmi makamları ile mutabakata varıldı. Bu ay içerisinde çalışmalara fiilen başlanacak. Jüpiter tipi füze atacak olan rampaların tesisi 8-10 ay içinde tamamlanmış olacak*” (Demokrat Çaykara, 2 Kasım 1959:1).

Yine de 1959 yılının başından itibaren Trabzon basınına yansıyan Sovyet Rusya ile ilgili gelişme ve haberlerin daha objektif bir tutumla okuyuculara aktarıldığı dikkatlerden kaçmamıştır. Şüphesiz bu durum iki ülke ilişkilerinde normalleşme sürecine girmesiyle ilgili olduğu kadar Amerika’nın gittikçe Türkiye’den uzaklaşan tavrı ile de alakalıdır. 21 Kasım 1959 tarihli Hâkimiyet gazetesinde “*Rusların 25 milyon dolar kredi teklif edeceği söyleniyor*” başlığı ile yayınlanan ve Rusya’nın Ankara büyükelçisi tarafından bir İngiliz gazetecisine verdiği demece dayandırılan haberde, Rusya’nın Ankara’nın su işleri için 25 milyon dolarlık bir kredi teklif edeceğine dair duyumlara yer verilmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ise Rusya’dan böyle bir teklif gelmediğini belirtirken, Ankara Valisi ile Belediye Başkanı Dilaver Argun, resmi teklif gelmediğini fakat Rusya’nın böyle bir tasavvuru olduğuna dair kendilerinin de duyumlar aldıklarını söylemişlerdir (Hâkimiyet, 21 Kasım 1959:1). 9 Ocak 1960 tarihli Demokrat Çaykara’nın haberi de Sovyet algısındaki değişimin yansıması olarak değerlendirilebilir. Kruşçev’in, 1955 yılında Sovyet Rusya’yı ziyaret eden Amerikalı Rosveli Garts adlı bir çiftçiye gönderdiği ileri sürülen mektubunu

yayınlamıştır. İddiaya göre Rosveli'nin kendisine gönderdiği yeni yıl tebrikine cevap veren Kruşçev, mektubunda yer alan "*Sovyetler Birliği milletlerarası bir teftiş ve kontrol sistemi altında tam ve umumi silahsızlanmaya varılması için her çareye başvurulacaktır*" sözleri ile silahsızlanmayı asrın en mühim davası saymıştı (Demokrat Çaykara, 9 Ocak 1960:1). Öte taraftan Sovyet Rusya'ya yapılan ziyaretlere de önem verilmiş ve bu çerçevede 29 Nisan 1959 tarihli Hizmet gazetesi ilk haberini, Amerika'nın Başkan Yardımcısı Richard Nixon'un, 1959 yılının Temmuz ayında yapmayı planladığı Sovyet Rusya ziyaretine ayırmıştır. Olumlu mesajların verildiği haberde Sokoiniki Park'taki Amerikan sergisini açmak amacıyla Nixon'un Moskova'ya gideceği belirtilmiştir (Hizmet, 29 Nisan 1959:1).

Öte taraftan 1960 yılına kadar Amerika aleyhtarı bir tutumun dikkat çekmediği Trabzon basınında 7 Nisan 1960 tarihli Hizmet ve Halk gazetelerinde, Trabzon'da Hürriyet Partisi'nin kurucusu Avukat Ali Kemal Yılmaz tarafından kaleme alınan "*Savulun Amerikalı Geliyor*" başlıklı yazı, alışılmışın çok dışında bir içerik barındırıyordu. O zamana kadar Sovyetler Birliği ve komünizme karşı Amerika'ya övgüler dizen basın anlayışına tamamen ters olan ve "*Evet, savulacaksınız, sıvışacaksınız, kaçacaksınız. Hem de nerede? Kendi memleketinizde... İstila sırasındaki düşmandan kaçır gibi, çekinir gibi kaçacaksınız Amerikalı dostlarından*" cümleleriyle başlayan yazı, DP Hükümeti'ne yönelik eleştiriler içermekteydi: "*İktidarı teslim ettiğin DP büyüklerinin beceriksizlikleri yüzünden harp halinde olmayan memleketinde en büyük dostun olan Amerikalıdan kaçacaksın. Neden Amerikalı vahşi mi? Hayır efendi millet... gel gör ki, bizim tersine işletilen devlet mekanizmamız içinde, bu vasıfların sahibi dostlarımız, gözlerimiz önüne birer dev insan... olarak dikilivermişlerdir*". Türkiye'de suç işleyen Amerikalılar, Türk mahkemelerinde değil Amerikan mahkemelerinde yargılanmaktaydılar ve birkaç örnek olayda serbest kalmış veya para cezası ile kurtulmuşlardı. Gazetede böyle bir yazının yer almasının sebebi, Amerika'dan ziyade DP Hükümeti'nin bu ülkeye verdiği imtiyazlara tepkidir. Türkiye'de Amerikalıların işledikleri cezasız kalan suçlar, biraz da kinayeli bir anlatımla şöyle sıralanıyordu: "*Amerikalı seni öldürebilir, sarhoşken yaralayabilir, seninle dövüşebilir, paramı gasp edebilir, ölümle tehdit edebilir... namusuna tecavüz edebilir, otomobili ile ezip öldürebilir yaralayabilir, kolunun bacağının kesilip kötürüm olmasına sebep olabilir...*". Sonra da Türkiye'de bu suçları işleyen Türk vatandaşları ve Amerikalılara karşı tutum farkı ortaya konuluyordu: "*Pek ağır suçlar Türk vatandaşları tarafından işlendiği zaman, Türk kanunlarının tayin ettikleri cezaları görmek üzere... Türk hâkimi önüne getirilir, Türk hapishanelerinde cezasını çeker. Fakat ya Amerikalı böyle mi? DP iktidarından aldığı ruhsatla, bu ağır suçların sahibi olarak Türk mahkemelerinde hesap vermez... Amerikan mahkemesi tarafından yargılanır. Ya suçsuz görülür beraat eder veya para cezasına çarptırılır*". Yılmaz, yazıda ayrıca

Amerikalıların 1953 yılından 1960 yılına kadar Türkiye’de 398 suç işlediklerini fakat bu suçların kendi mahkemeleri tarafından görmezden gelindiklerini belirtmiştir (Hizmet, 7 Nisan 1960:1). "Savulun Amerikalı Geliyor" yazısı nedeniyle Ali Kemal Yılmaz'ın, Savcılığa çağrılıp ifadesi alınırken Hizmet ve Halk gazeteleri aleyhinde soruşturma başlatılmıştır (Hizmet, 14 Nisan 1960:1).

14 Nisan tarihli Hizmet gazetesinde "Başvekil A. Menderes Rusya'ya Gidecek" başlığıyla yayınlanan bir başka haber dikkat çekiyordu. Demokrat Çaykara gazetesine de yer alan ve Türk Dışişleri Bakanlığının "Türk-Sovyet Müşterek Tebliği" başlıklı bildirisine dayandırılan haberde Türk-Sovyet münasebetlerinin ıslahı amacıyla bu ziyaretin gerçekleşeceği ve başbakanlar seviyesinde durumun görüşüleceği belirtilirken Kruşçev'in de Türkiye'ye geleceği bilgisi verilmişti. Dışişleri Bakanlığının tebliğinde, son dönemde Ankara'da Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında Türk-Sovyet ilişkilerinin normalleşmesi amacıyla görüşmeler yapıldığı ve bir toplantı yapılmasına karar verildiği bildirilmekteydi. Bakanlığın verdiği bilgiye göre Menderes, Temmuz ayı içerisinde Rusya'ya gidecek, akabinde Kruşçev de Türkiye'ye gelecekti (Hizmet, 14 Nisan 1960:1); (Demokrat Çaykara, 14 Nisan 1960:1). Fakat 27 Mayıs askeri müdahalesi, Adnan Menderes'in bu ziyaretinin gerçekleşmesini engellemiştir.

Sonuç

II. Dünya Savaşı'nın sonuna gelindiğinde eski dostu ve müttefiki Sovyet Rusya, Türkiye için en büyük tehdit olarak ortaya çıkarken Türkiye gittikçe İngiltere ve ABD'ye daha çok yaklaşmıştır. Bunun yansıması olarak da CHP döneminde Türkiye'nin ilerleyen yıllarda dış politikasına ve içeride ve dışarıda sola karşı tutumuna da etki edecek Truman Doktrini ve Marshall Planı'na imza atılmıştır. DP iktidarı ile birlikte Türkiye, Kore'ye asker göndermesinin mükâfatı olarak 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'nun bir üyesi olmuştur. 5 Mart 1953 tarihinde Stalin'in ölümü ile Rusya, 30 Mayıs 1953 günü Türkiye ile ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik bir bildirge yayınlamıştır. Türkiye ise bu notaya 18 Temmuz 1953 tarihinde yanıt vermekle birlikte ABD ve Batı yanlısı çizgisini sürdürmüştür. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra Bulgaristan'ın bir kısım Türk'ü tehcir kararı ve Türkiye ile yaşanan nota krizleri, Sovyetler Birliği ile Türkiye'nin gerginliği devam eden ilişkilerinin etkisi ile komünizme bakış açısının, kamuoyunun yönlendirilmesinde en önemli rolü üstlenen basına yansıması kaçınılmaz olmuştur. Bu gelişmeler, Trabzon basınının Sovyet Rusya ve komünizme bakışını ve Trabzon kamuoyunun algısını etkilemiştir. Gerek Trabzon'da gerekse ülke genelinde komünist hareketlere

karşı düzenlenen toplantı, miting ve yapılan faaliyetlerle ilgili haberler de ayrıntılı bir şekilde gazetelerde yer almıştır.

1945-1960 yılları arasında Trabzon'da yayınlanan gazetelerden "Halk", "Doğu" ve "Demokrat Çaykara"nın çizgilerinde pek bir sapma olmamıştır. "Halk", CHP'nin Trabzon'daki sesi ve yayın organıdır. "Doğu" ve son dönemde "Demokrat Çaykara" gazeteleri ise Demokrat Parti'nin yayın organlarıdır. Bunlar dışında "Yeniyol" ve "Çaykara" gazetelerinin ağırlıklı olarak iktidar olan partinin çizgisini benimsediği söylenebilir. "Trabzon", "Hâkimiyet" ve "Hizmet" gazeteleri ise zaman zaman karşıt yayın politikaları ile dikkatleri üzerlerine çekmişlerdir. Özellikle "Hizmet" gazetesinin DP iktidarının son döneminde iktidara muhalif bir tutum izlediği söylenebilir.

İç siyasette farklı tutum gösterecekler de dış siyasette özellikle de Sovyet Rusya ve komünizm söz konusu olduğunda Trabzon basınında ortak bir tavır benimsendiğini söyleyebiliriz. Genel olarak Sovyet Rusya'da işlerin iyi gitmediği, rejime karşı başkaldırıların olduğu, peyk memleketlerde isyanların baş gösterdiği, rejime karşı gelenlerin sertlikle sindirildikleri, Sovyet Rusya ve komünist sistemin dünya barışını tehdit ettiği gibi haberlerle ulusal basının çizgisinde bir yayın politikası takip edilmiştir. Bir diğer husus Sovyet Rusya'ya karşı İngiltere'ye, Batı sistemine, Birleşmiş Milletlere ve özellikle de Amerika'ya dizilen övgülerdir. Gerçekten de Trabzon basınında Amerika'nın amacının dünya barışını korumak olduğu, Türkiye'ye ve dünyada ihtiyacı olan ülkelere yardımlar yaptığı gibi haberlere sıklıkla rastlanmaktaydı. Fakat 1960 yılının ilk aylarında özellikle muhalif basında Amerika aleyhinde yazılara rastlanmakla birlikte burada eleştirilenin, Amerika'dan ziyade siyasi iktidar olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Trabzon'da komünizm aleyhinde yapılan toplantı, miting ve tepkiler gazetelerin ilk sayfalarında yer bulmuştur. 1955 yılından sonra yayınlanan haberlerde daha objektif bir tutumun olduğu söylenebilir de hala şüpheli yaklaşımlar ve bazı eleştiriyi aşan değerlendirmelere rastlanmaktadır. Menderes'in Rusya'ya yapacağı ziyarete önem veren Trabzon basınında, 1960 darbesinden sonra komünizmin bir tehlike olmadığına ve Rusya ile ticari faaliyetlere dair haberlere yer verilmeye başlanmıştır. Sonuç olarak 1945-1960 yılları arasında Trabzon basınının, Türkiye'nin komünizme karşı tutumu ve Sovyet Rusya ile ilişkilerin seyrine göre bir yayın politikası takip ettiği söylenebilir.

Kaynakça

Telif-Tetkik Eserler

- Aslan, Zehra (2016), "Türk-Rus İlişkileri Ekseninde Türkiye'de İktidarların "Sol" Algısı (1923-1960)", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 51: 171-190.
- Atılğan, Gökhan (2009), "Sosyalist Milliyetçilik Söylemi (Türkiye, 1961- 1968): Temeller, Ayrılıklar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64 (3): 1- 26.
- Çolak, Özlem (2010), *Lenin Döneminde Türk-Rus İlişkileri (1917-1923)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ertem, Barış (2011), "Türkiye Üzerinde Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3/11.
- Gürün, Kamuran (2010), *Türk -Sovyet İlişkileri (1920-1953)*, TTK, Ankara.
- Şen, Cenk (2006), *Stalin Döneminde Türk Sovyet İlişkileri (1923-1953)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Tuncay, Mete (1978), *Türkiye'de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 3.baskı, Ankara.
- Yüceer, Saime (2016), *Milli Mücadele Yıllarında Ankara-Moskova İlişkileri*, Sentez Yayınevi, 2. baskı, İstanbul.

Arşiv

TBMM Zabıt Ceridesi, B:6, O:2-3, 19.11.1951.

DP Meclis Grup Zaptı, 02.06.1950.

Gazeteler*

Çaykara

Demokrat Çaykara

Doğu

Hâkimiyet

Halk

Hizmet

Milliyet

Trabzon

Yeniyol

İnternet

<https://www.britannica.com/biography/Lavrenty-Beria>, Erişim: 12.10.2017: saat: 21.49.

www.britannica.com/event/Indochina-wars#ref764002, Erişim: 11.10.2017.

---

* Gazetelerin künyeleri metin içerisindeki dipnotlarda tam olarak verildiği için kaynakça kısmında sadece isimlerine yer verilmiştir.